

مسائل ضمانت

الف - ضمانت عقدی:

«ضمانت عقدی» ضمانتی است که با عقد و قرارداد خاصی حاصل می‌شود، به این صورت که شخص ثالثی پرداخت بدهی فرد معینی را در روز معین به عهده بگیرد. به کسی که عهده‌دار پرداخت بدهی بدهکار شده «ضامن» می‌گویند.

(مسئله ۱) در ضمانت عقدی صیغه خاصی شرط نیست و همین که ضامن مقصود خود را بفهماند و طلبکار بپذیرد کافی است و راضی بودن بدهکار شرط نیست.

(مسئله ۲) در ضامن و طلبکار «عقل»، «بلوغ»، «اختیار» و «سفيه نبودن» شرط است، همچنین طلبکار نباید به واسطه ورشکستگی توسط حاکم شرع از تصرف در اموالش منع شده باشد، ولی این شرطها در بدهکار نیست، پس اگر کسی ضامن شود که بدهی بچه یا دیوانه و یا سفیه را بپردازد و طلبکار هم قبول کند ضمانت او صحیح است.

(مسئله ۳) ضمانت باید بدون قید و شرط باشد، پس اگر اصل ضمانت معلق بر شرطی شود صحت ضمانت محل اشکال است، همچنین اگر اصل ضمانت بدون شرط باشد، ولی پرداختن بدهی را مشروط به نپرداختن بدهکار نماید، مثلاً بگوید اگر بدهکار قرض تو را نداد من می‌دهم، ثبوت ضمانت محل اشکال است.

(مسئله ۴) کسی که انسان قصد ضمانت او را دارد باید پیش از قرارداد ضمانت بدهکار باشد، پس کسی که می‌خواهد وام بگیرد تا هنگامی که وام نگرفته و بدهکار نشده صحت ضمانت از او محل اشکال است.

(مسئله ۵) در صورتی ضمانت ثابت می‌شود که طلبکار و بدهکار و جنس بدهی معین باشند، پس اگر چند طلبکار یا چند بدهکار و یا چند بدهی وجود داشته باشد، باید شخص طلبکار و بدهکار و بدهی معین شود.

(مسئله ۶) اگر طلبکار طلب خود را به ضامن ببخشد ضامن نمی‌تواند از بدهکار چیزی بگیرد و اگر مقداری از آن را ببخشد نمی‌تواند آن مقدار را مطالبه نماید.

(مسئله ۷) اگر ضمانت به طور صحیح و با شرایط آن برقرار شود ضامن نمی‌تواند آن را به هم بزند، مگر اینکه هنگام بستن قرارداد ضمانت، ضامن یا طلبکار شرط کرده باشد که هر گاه بخواهد بتواند آن را به هم بزند.

(مسئله ۸) هر گاه انسان هنگام ضامن شدن بتواند طلب طلبکار را بدهد، اگر چه بعد فقیر شود، طلبکار نمی‌تواند ضامن بودن او را به هم بزند و طلب خود را از بدهکار اول مطالبه نماید، همچنین است اگر هنگام ضامن شدن نتواند طلب او را بدهد، ولی طلبکار بداند و به ضامن شدن او راضی شود.

(مسئله ۹) اگر انسان در موقعی که ضامن می‌شود نتواند طلب طلبکار را بدهد و

طلبکار در آن وقت نداند و بعد بفهمد، می‌تواند ضامن بودن او را به هم بزند؛ ولی اگر پیش از آنکه طلبکار بفهمد ضامن قدرت پرداخت پیدا کرده باشد به هم زدن ضمانت خالی از اشکال نیست.

(مسئله ۱۰) هر گاه ضامن بدون درخواست و اجازه بدهکار ضامن شود و بدهی او را پردازد، نمی‌تواند از او چیزی بگیرد، ولی اگر با درخواست و اجازه او باشد و قصد مجانی بودن ضمانت را هم نداشته باشد، می‌تواند آنچه را از بابت او پرداخت کرده مطالبه کند، ولی اگر به جای جنسی که بدهکار بوده جنس دیگری به طلبکار او بدهد نمی‌تواند چیزی را که داده از او مطالبه نماید، مگر اینکه بدهکار راضی شود.

(مسئله ۱۱) اگر بدهی مدت‌دار باشد و ضامن پس از قبول ضمانت با همان مدت بدهی را پیش از رسیدن موعد پرداخت نماید، نمی‌تواند پیش از تمام شدن مدت آن را از بدهکار اول مطالبه نماید، ولی اگر ضامن با رضایت بدهکار آن را پیش از موعد پرداخت کند می‌تواند همان وقت به او مراجعه نموده و بدهی را مطالبه نماید.

(مسئله ۱۲) اگر بدهی مدت‌دار باشد و ضامن پیش از رسیدن موعد بمیرد، طلبکار می‌تواند فوراً بدهی خود را از ارث او مطالبه نماید، ولی وارثان ضامن حق ندارند پیش از رسیدن موعد آن را از بدهکار مطالبه نمایند.

(مسئله ۱۳) هر گاه بدهکار مالی را نزد طلبکار رهن گذاشته باشد، چنانچه کسی ضمانت بدهی او را نماید رهن به هم می‌خورد و مال گرو آزاد می‌شود.

(مسئله ۱۴) هر گاه انسان بدهی کسی را ضمانت کند و بدهکار شود دیگری نیز می‌تواند بدهی ضامن را ضمانت نماید و در این صورت ضامن دوم بدهکار می‌باشد و پس از پرداخت بدهی چنانچه ضمانت او با اجازه ضامن اول بوده به ضامن پیش از خود رجوع می‌کند و او نیز اگر با اجازه بدهکار اصلی ضمانت کرده به بدهکار اصلی مراجعه می‌نماید، همچنین است حکم موردی که ضامن سوم یا چهارم، هر چه بالا روند، ضمانت‌های قبل از خود را بنماید.

(مسئله ۱۵) چند نفر می‌توانند به طور مشترک بدهی یک نفر را ضمانت نمایند، خواه سهم هر کدام مساوی با سهم دیگران باشد یا متفاوت و با پرداخت سهم هر یک به همان اندازه از بدهی او کم می‌شود. اما صحت ضمانت چند نفر به طور مستقل نسبت به همه یک بدهی محل اشکال است.

(مسئله ۱۶) ضمانت از منافع مانند ضمانت از کاری که بر عهده دیگری است، چنانچه مباشرت در آن شرط نباشد صحیح است.

(مسئله ۱۷) همان‌گونه که ضمانت در «اعیانی که به ذمه است» صحیح می‌باشد، ضمانت در «اعیان موجوده» نیز اشکال ندارد، بنابراین چنانچه کسی برای خریدار ضامن شود که اگر جنس فروخته شده معیوب باشد عوض آن را به او بدهد، ضمانت او صحیح

است و باید به آن عمل نماید.

ب - ضمانت قهری:

(مسئله ۱۸) «ضمانت قهری» ضمانتی است که بدون قرارداد و عقد خاصی حاصل می‌شود، مانند مواردی که انسان بر دیگری یا بر اموال و منافع و حقوق مشروع او سلطه پیدا کند و از این راه خسارتی بر خود او یا بر اموال و حقوق او وارد نماید و یا موجب اتلاف و از بین رفتن آنها گردد، خواه خودش اتلاف کند یا دیگری به دستور او اتلاف نماید، یا تا زمانی که مال ناحق در سلطه اوست از هر راهی خسارتی بر مال وارد شود و یا مثلاً حیوان متعلق به او در اثر مسامحه و کوتاهی ضرر جسمی یا مالی بر دیگری وارد نماید. در تمام این موارد ضمانت قهری ثابت است و در مورد اخیر چنانچه حیوان کسی به دیگری حمله کند و او از خود دفاع نماید و در اثر آن حیوان بمیرد، او ضامن حیوان نیست.

(مسئله ۱۹) اگر از راه نامشروع مالی به دست انسان برسد ضامن آن مال خواهد بود.

(مسئله ۲۰) با توجه به اینکه علم طبابت از جهت تشخیص امراض گوناگون و شناخت داروهای متفاوت و راههای معالجه بسیار وسیع است، هر پزشکی تنها در محدوده شناخت و اطلاعات خود می‌تواند طبابت کند و در هر موردی که مرض یا داروی آن را نتواند تشخیص دهد نباید دخالت کند و اگر معالجه نماید و بیمار دچار عوارض سوئی شود ضامن می‌باشد.

(مسئله ۲۱) اگر پزشک با بیمار یا ولی او شرط عدم ضمانت کند؛ یعنی به او بگوید اگر ضرری به مریض برسد ضامن نباشد، در صورتی که حاذق باشد و دقت و احتیاط را در معالجه رعایت نماید و در عین حال به مریض ضرری برسد ضامن نیست.

(مسئله ۲۲) اگر پزشک دارویی را تعریف کند یا بگوید درمان فلان درد با فلان داروست و بیمار با اختیار و فهم خود دارو را با درد خود منطبق نموده و مصرف کند، پزشک در برابر عوارض آن ضامن نیست.

(مسئله ۲۳) اگر پزشک نسخه نوشته و دستور به مصرف دارو دهد به گونه‌ای که بیمار از خود اختیاری نداشته و به اعتماد دستور پزشک دارو را مصرف نماید، چنانچه در معالجه خطا کرده و به مریض ضرری برسد یا بمیرد ضامن خواهد بود، مگر اینکه شرط عدم ضمانت کند و دقت لازم را بنماید.

(مسئله ۲۴) اگر پزشک با دست خود به بیمار دارو دهد و یا آمپول تزریق نماید و عوارضی پیش آید مسئول می‌باشد، مگر اینکه شرط عدم ضمانت کند و احتیاط لازم را بنماید.

(مسئله ۲۵) اگر موقعیتی پیش آید که تسریع در معالجه لازم باشد و شرط عدم ضمان یا اجازه گرفتن از بیمار یا ولی او میسر نباشد، چنانچه پزشک با احتیاط لازم اقدام به معالجه کند ضامن نیست.

(مسئله ۲۶) در مواردی که بیمار یا ولی او شرط عدم ضمان را از پزشک قبول نکنند، چنانچه جان بیمار در خطر نباشد یا اینکه مراجعه به پزشک دیگر ممکن باشد می‌تواند بیمار را رها کرده و معالجه ننماید و اگر جان بیمار در خطر باشد و مراجعه به پزشک دیگر ممکن نباشد اقدام به معالجه او لازم است و در این صورت اگر پزشک حاذق بوده و احتیاط و دقت لازم را بنماید ضامن نمی‌باشد.

(مسئله ۲۷) ضامن نبودن پزشک به وسیله نصب اطلاعیه در محل درمان یا اعلام در رسانه‌ها ثابت نمی‌شود، بلکه باید خود بیمار یا ولی او پس از آگاهی از کیفیت درمان شرط عدم ضمان را به صورت کتبی یا شفاهی قبول کند. و چنانچه قبول شرط از روی اضطرار و ناچارى باشد اشکال ندارد، ولی اگر اجبار و اکراه در بین باشد پزشک ضامن است.

(مسئله ۲۸) در موارد اشتباه آزمایشگاه و در نتیجه اشتباه معالجه اگر خسارات و عوارض آن مستند به نقص و نارسایی آزمایشگاه باشد مسئول آزمایشگاه ضامن است و اگر مستند به پزشک باشد پزشک ضامن است، مگر اینکه شرط عدم ضمان کرده باشند که در این صورت پزشک ضامن نیست.

(مسئله ۲۹) اگر مادر احتیاج به عمل سزارین داشته باشد و در اثر تأخیر آسیمی به مادر یا بچه وارد شود و منجر به مرگ یکی از آنان گردد، چنانچه مرگ یا آسیب مستند به کسی نباشد هیچ کس ضامن نیست، ولی اگر به کسی مستند باشد همان فرد ضامن خواهد بود، مگر اینکه شرط عدم ضمان کرده باشد و تقصیر و کوتاهی نیز از او سر نزده باشد.

(مسئله ۳۰) اگر کسی بچه‌ای را با اجازه ولی او ختنه کند و ختنه کننده متخصص باشد و ضرری به بچه برسد یا بمیرد، چنانچه به طور معمول ختنه کرده باشد ضامن نیست، ولی اگر به طور معمول ختنه نکرده یا ختنه کننده متخصص نباشد ضامن خواهد بود.

(مسئله ۳۱) کسی که مسئولیت انجام کار مشروعی را در ارگان یا مؤسسه‌ای قبول کرده است در حقیقت امانتی را قبول نموده و لازم است مسئولیت خود را به طور صحیح و کامل انجام دهد، در غیر این صورت علاوه بر اینکه گناه کرده نسبت به حقوق و دستمزدی که دریافت نموده ضامن می‌باشد.

(مسئله ۳۲) اگر کسی بدون مراعات مصلحت عابریں در جاده عمومی آب پاشد یا برف و مانند آن که موجب لغزندگی است بریزد یا کالایی را بگذارد و یا اتومبیل خود را پارک نماید که موجب تنگی یا مسدود شدن جاده شود و در اثر آن آسیب جانی یا مالی به

کسی وارد گردد ضامن خواهد بود.

(مسأله ۳۳) اگر در اثر مسامحه و تخلف در رانندگی تصادفی پیش آید و آسیب جانی یا مالی به کسی برسد راننده اتومبیل ضامن خواهد بود.

(مسأله ۳۴) اگر در اثر مسامحه و تخلف در رانندگی، کسی کشته شود قتل شبه عمد است، ولی چنانچه بدون مسامحه و تخلف، قتل صورت پذیرد قتل خطایی می‌باشد. و دیه قتل در احکام دیات بیان خواهد شد.